

az eredményei. A kapitalizmus háborús felkészülődésének, katonai szövetségeinek rohamos fejlődése; szinte az egész kapitalista világ szemben állása saját bomlásának termékével, a német fasizmussal. A széles tömegek undora és fokozódó harci készsége a fasiszta katasztrófa-politikával és az imperialista háborúval szemben, amelyek együgyűen rendszer termékeként fenyegetik az emberiséget. És tömegesen megnyilvánuló szimpátiák a másik oldalon, a Szovjetunióval szemben, amelynek politikájába görcsösen kapaszkodnak a háború felidőzésében jelenleg nem érdekelt kapitalista államok is, s amely a fasizmus általános csődjének és katasztrófa-politikájának egyetlen győzelmes ellenpólusa.

(Budapest)

Horváth János

JAPAN. I. A nemzetközi „civilizáció” rádiós és televíziós hírszolgálat, a távirati irodák jelentései, a világsajtó nagy napilapjai már negyedik éve óriási cimbetűkkel tálalják fel Japánt: „JAPAN HADSEREGE VLADIVOSZTOK ELŐTT!” „JAPAN BEVONUL A SZOVJETUNIÓBA!” „JAPAN LESZÁSZAMOL OROSZORSZÁGGAL” és így tovább naponta, színesen és változatosan mindig a „LEGUJABB” rovatban. Közben aztán néha egy-egy eldugott hír: „Nagyméretű panamák Japánban. Állítólag benne van a pénzügyminiszter is?”, vagy „Véres május elseje Japánban”, (augusztus elsején a szöveg ugyanez) vagy pedig „Súlyos gondok a lakosság rizs ellátása körül Japánban” és így tovább, mindig eldugottan, mindig kisbetűkkel. Mindettől függetlenül kétségtelen, hogy Japán, különösen a mandzsuriai Nonni folyónál történt „határcsúszások” óta (1931), állandóan az érdeklődés „homlokterében” áll és számos jelentős sajtóorgánium által, főként stratégiai tevékenységéért ismételt dicsőrethben részesült. Így pl. 1933 április 30-i vasárnapi számának vezércikkében a budapesti „Pesti Napló” többek között azt írta róla, hogy: „Japán seregei, tankjai, ágyui, szorosan a Szovjetbirodalom tőzsomszedságában állnak és Oroszország újult tehetetlenségben szemléli Japán előrenyomulását. Japán, ha akarná, egész Szibériát elragadhatná most és ellenállás nélkül megszállhatná, akár az Ural hegységig is!” Közben azután valóságban történt valami, ami miatt Japán egyelőre mégse „ragadhatta” el egész Szibériát az Uralig. Japán tehát évek óta „napirenden” van. Hol a Népszövetségből lép ki, hol fiókcsászárságot nyit Mandzsukuo címen, hol véd- és dacsövetséget köt Hitlerrel az egész világ, de főként a Szovjet és a franciák ellen. Közben permanens „büntetőexpedíciót” vezet Mandzsuriaiban „kinai rablók” és más civilizálatlan rendetlenkedő alattvalók ellen, otthon a szigetországban pedig 60.000 „veszedelmes elédgetlenkedőt” lakatlan szigetre deportál.

2. Ilyen körülmények között, s mindezek figyelembevételével tudunk kell Japánról a következőket: A tulajdonképpeni „szigetország” vagy „anyaország” területe 381 ezer 576 négyzetkilóméter, lakosai száma pedig 75 millió. (Nem számítva ide Koreát, amelynek 220 ezer négyzetkilóméternyi területén kb. 20 millió ember lakik és amely valamennyi japán „tartomány” közül, már viszonylag több japán lakosa miatt is, leginkább tartozik a szorosan vett „anyaország”-hoz.) A lakosság szaporulata nagy. Ezer lakosként évente 15. (A Szovjet-Unióban 24!), úgy hogy Japán lakossága évenként átlag egy és fél millió emberrel növekszik. A lakosság négyzetkilóméterenkénti sűrűsége kb. 175, amikor pl. legalábbis lakosságának „elviselhetetlen” sűrűsége miatt a Japánnál mindenestre kevésbé offenzív Belgium négyzetkilóméterenkénti lakos-sűrűsége 266, Hollandiáé pedig 227! A 100 ezer lakoson felüli japán nagyvárosok összlakossága meghaladja a 15 milliót. Ezek közül 2 és fél millió ipari munkás, akik közül viszont kb. 1 millió munkanélküli. A dolgozó ipari munkások 53 százaléka a textiliparban, 14 százaléka a gép- és vasiparban, 6 százaléka az acél és ugyanannyi a vegyi-iparban dolgozik. Japán lakosságának legnagyobb része nélkülöz. S ugyanakkor, amikor az élelmiszerek

és más közszükségleti cikkek ára meghaladja Anglia és Svájc toronymagas átlagárait, az ipari és falusi dolgozók munkabérei elképzelhetetlenül minimálisak. Egy ipari munkás bére, 10—14 órai munkaidő mellett napi 1 yen, (80 lei) ami egyetlen ember napi kétszeri étkezését sem fedezi. A japán parasz-
tok tulnyomó többsége még a minimális rizsévés „luxusát“ sem engedheti meg magának és családjának átlag napi 30 leies „keresete“ mellett! Évenként átlag 150 kisbirtokos és kisbérlió paraszt válik földönfutóvá, a nagybirtokosok és bankok manipulációi következtében. A textilüzemi munkások 20 százaléka tuberkulotikus! A felhőkarcólós főváros perifériái a legnyomorúságosabb bérházakkal vannak tele ugyanakkor, amikor a nagy japán metropolisos luksusborbélyai előkelő vendégeiket szájkosárban kötelesek beretválni, nehogy lehelletük esetleg fertőző legyen... Az óriási méretű gazdasági és szociális nyomorra jellemző, hogy a „civilizált“ Japán szívében, különösen Yamagata vidékén, az éhenhalás küszöbén álló parasztlak 20 és 50 dolláros „örökárakon“ adják el leánygyermeküket a „teaházaknak“ és idegeneknek. Az ipari és agrár proletáriátus kétségbeejtő helyzetével egyidejűleg nő az u. n. intellektuális munkanélküliség. Míg pl. 1923-ig az egyetemeket és más felsőiskolákat végzett japánok átlag 90 százaléka helyezkedhetett el, addig 1927-től kezdődően ez a szám már 50 százalékra csökkent, s azóta évről-évre esik. A japán egyetemeken kb. 90 ezer hallgatójának legnagyobb része, képzettségének nem megfelelő pályákra kénytelen működni, s több ezerre rug azoknak a diplomásoknak a száma, akik egyéb foglalkozás híján, uccai árusok. A kispolgári rétegek „elproletárizálódása“ minden vonalon gyors. Ilyen körülmények közt természetesen egyre „veszedelmesebben“ terjednek a „felforgató“ tanok a diákok között is. A japán közoktatásügyi minisztérium éppen emiatt az egyetemeken külön titkosrendőrséget tart fenn, akiknek egyedüli megbízása, a diákok „lelkialapotának“ ellenőrzése. Ugyátszik azonban, hogy ez a „lelkialapot ochrana“ mégsem állhat feladata magaslatán. Marx „Kapitál“-ja több százezer példányban fogyott el Japánban — jórészt az egyetemeken. Ezenkívül pedig nemrég, amikor Yusuke Tsurumi japán író és szociológus körkérdest intézett a tokiói császári egyetem hallgatóihoz afelől, hogy melyik irodalom érdekli őket a legjobban: a diákok döntő többsége az oroszot jelölte meg!

3. Japán egész nemzeti vagyona, a termelés és az elosztás, összesen 5 trösztelnök kezében van! Mitsui, Mitsubishi, Sumitomo, Yasuda és Okuro multimilliárdos trösztelnökök, Japán tényleges urai. Kezeikben futnak össze a gazdasági és pénzügyi élet összes szálai. Ők finánszírozják a rendszerhű pártokat is. Ők menesztik vagy nevezetetik ki mindenkor érdekük szerint a kormányokat. A japán fasizmus és háborús politika legfőbb oszlopa, A raki tábornok volt hadügyminiszter is az ő emberük. Ők neveztették ki most Arakit a „független“ Mandzsukuo katonai főmegbízottjává. Nem titok, hogy Mandzsuria „megszállásának“ költséges akcióját is javarészből Mitsui, a leghatalmasabb trösztvezér fedezte, hogy üzemei számára megfelelő nyersanyaghoz jusson és készáruinak új piacot szerezzen. Ez a Mitsui a főrésztvényesse Japán összes vezető bankjainak, egyedüli tulajdonosa többszáz iparvállalatnak és párezer nagyáruháznak. Vagyona, de főként politikai hatalma és befolyása összehasonlíthatatlanul meghaladja például Fordét vagy Rockefellerét. Mitsui és társai a legfőbb mozgatói annak a hyperexpanzív politikának is, amelynek éle jóval túl a Szovjet Unióval szemben követelt azonnali „leszámoláson“ az Északamerikai Egyesült Államok, Anglia, Kína, Hollandia és Franciaország ellen irányul és az anektálendő „szükséges“ területekként Mandzsukuon kívül még Mongoliát, Siámot, Ausztráliát, Francia-Indochinát, a Philippini és a Hawai szigeteket, Holland-Indiát, Ceylont, Uj-Zélandot, Uj-Gineát és Kantonnal, Sanghaial és Nankinggal együtt Kína egész nyugati partvidékét, valamint egész Szibériát követeli. Mitsui és trösztelnök társai in-

ditották be a japán dömpinget is. Ők inkasszálják be annak a japán autó, kérekpár, textil és játékszerdömpingnek zsiros profitjait, amelynek fenntartását csak a japán dolgozók fantasztikusan alacsony bérei teszik lehetővé.

4. A japán negyedik rend eközben természetesen gazdasági, szociális és politikai felszabeditását készíti elő. Ennek az akciónak a megakadályozására már 1900-ban „sztrájktiltó” törvényt hoztak. 10 évvel később számos vezetőt, köztük Kotokut, halálra ítélték és kivégeztettek, császárellenes összeesküvés címén. A tömeges bebörtönzések évek óta tartanak. A veszélyeztetett japán kapitalizmus kifelé aktív imperiálista politikájával és offenzív akciókkal, befelé pedig fasizmussal igyekszik a rendszer életét meghosszabbítani. Természetesen úgy az előbbi, mint az utóbbi rendkívül költséges valami, jóval túlhaladja Japán nagyon megviselt teherbírási képességeit és semmiesetre sem maradhat megfelelő következmények nélkül.

(Gyulafehérvár)

Keleti Sándor

S Z E M L E

EGY POLGÁR VALLOMASAI

A magyar elbeszélő irodalomban aligha jelent meg olyan munka, amely annyira szültségessé tenné a világszemléleti elemzést, mint Márai Sándor utolsó kötete. Ez a könyv, amelynek műfaját szerzője nem jelöli, talán régény, talán emlékirat és ha kortörténeti dokumentum, akkor is bizonyos mértékig önvallomás. Márai érdekes írói egyénisége jelentőségre emelné ezt az írást abban az esetben is, ha csupán személyi vonatkozásai volnának, mert egy nagyhatású író jogosan adja magyarázatát annak, hogy miért olyan ő, amilyen. Aki végigolvassa „Egy polgár vallomása”-nak fejezeteit, az megmagyarázottnak látja Márai írói kialakulását, megérti nyugtalan szkeptizmusát, fölényes ironiáját és legfőként eltökélt polgáriságát. A származás, nevelés, osztálybeli hovatartozás nem mulhat el nyomtalanul egy író életéből. Márai így is nyilvánvalóan az egyén forradalmának megvívása árán, amelyet családi tradíciók és polgári előítéletek fojtó légköre erjesztett, juthatott csak el a szellemi felszabadultságnak arra a fokára, ahonnan immár csaknem leplezetlenül mutatja meg életének egy nagy területét.

Súlyosak és terhesek azok az örökségek, amelyeket az ember hazulról magával elcipel. Márai sem mentes ettől az örökségtől minden felszabadultsága ellenére sem. Nagyon világosan és okosan látja ezt ő maga is, tudja mit jelent számára a család, amelyhez tartozott, amely elhelyezte őt a társadalom bizonyos fokán, átítatta őt szellemi tartalommal, nevelte, kiformalta és útjára engedte. „Bonyolult család volt” — írja — „tele haraggal és önfeláldozással, lelki szegényekkel és önfejű egyéniségekkel, polgárok voltak, s mikor én közöttük kezdtem élni, már eljutottak a polgári állapotnak veszedelmes, kritikus életszakába. Mindent nekik köszönhetek; s nagyon nehéz volt elfelejteni és megsemmisíteni magamban azt, amit tőlük kaptam. Egészen talán nem is sikerült.” Nagyobb és átütőbb erejű forradalmat kellett volna hát megvívni az egyénnek ahhoz, hogy kisöpörhesse magából a konzervatív életszemlélet csökevényeit. Nehéz eldönteni, hogy ez mért nem sikerült neki. Talán mert életviszonyainak mindenkori kiegyensúlyozottsága soha nem mutatott jelentősebb eltérést a család életviszonyaitól, amelyekből annak életszemlélete sarjadt. Márai úgy találja, hogy ez a szemlélet liberális volt. Nyil-